М25

3387-р

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

МАРКІВ ОЛЕКСАНДРА ТИМОФІЇВНА

УДК 378.091.12 – 051.015.3:612(043.3)

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2012

8345

НБ НПУ ім. М.П.Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, доцент
Філіппов Валерій Леонідович,
Луганський державний інститут
культури і мистецтв, професор
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
Сущенко Людмила Петрівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, завідувач
кафедри фізичної реабілітації;

кандидат педагогічних наук, доцент
Бойченко Тетяна Євгеніївна,
Науково-дослідний інститут
післядипломної освіти ДВНЗ «УМО»,
проректор з наукової-роботи, директор.

Захист відбудеться 12 квітня 2012 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розіслано 12 березня 2012 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради **В. Д. Сиротюк**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Освіта та здоровий спосіб життя в XXI ст. повинні домінувати серед важливих факторів створення безпечного життя кожної людини. Роль і значення культури здорового способу життя як основи якості життя студентської молоді у вихованні нової генерації громадян обумовлена, насамперед, потребами збереження здоров'я людини як найвищої суспільної цінності, а також визначається загрозливою тенденцією швидкого погіршення стану здоров'я населення України, зокрема здоров'я молодого покоління. Студенти, як ніхто інший, піддаються взаємовпливу системи освіта-студент-середовище, тому вказані проблеми можуть і повинні бути врегульовані й сформовані через освіту та виховання. Отже, ефективність навчально-виховного процесу вищої педагогічної школи має визначатися не лише формуванням професійної компетентності студентів, а також і формуванням надійних соціальних орієнтирів, здатністю молодих спеціалістів адекватно протистояти молодіжним проблемам, що виникатимуть у процесі професійного самовираження і залишатися при цьому здоровими. Студенти педагогічних закладів – майбутні вчителі повинні стати гідними наставниками для своїх учнів, а тому формування здорового способу життя для них є невід'ємною складовою фахової компетенції вчителя не залежно від предметного спрямування.

Актуальність цього завдання зростає в рамках проголошення Національною доктриною розвитку освіти XXI ст. пріоритетними напрямками: збереження та зміцнення здоров'я учнівської молоді; формування свідомої мотивації щодо здорового способу життя, навичок дбайливого ставлення до власного здоров'я та життя інших; уміння своєчасно приймати відповідальні рішення для запобігання шкідливим звичкам (палінню, вживанню алкоголю та наркотиків, раннім статевим стосункам тощо). Однак система освіти, що склалася, не достатньо зорієнтована на сприяння виконанню цієї програми. Ефективне розв'язання поставлених завдань вимагає вибору нових соціальних і педагогічних технологій, які б сприяли формуванню у студентів стійкої спрямованості на здоровий спосіб життя, виховували б у них позитивні морально-ціннісні орієнтації. При цьому, навчально-виховні заходи мають спиратися на формування практичних умінь і навичок, сприятливих для здоров'я.

І нарешті, актуальність дослідження цієї теми зумовлена зростанням вимог середовища до молодої людини, а вона, в свою чергу, вимогливіша до власного фізичного, духовного і матеріального рівня розвитку, а також констатуванням того, що тільки здоровий може бути успішним, тільки здоровий здатний швидко просуватися кар'єрними сходами, тільки здоровий може народити здорове дитя, тільки здоровий здатний якісно і довго жити в умовах нового інформаційного високорозвиненого техногенного соціуму. Але

далеко не в усіх студентів присутня така мотивація до здорового способу життя, а тому дослідження особливостей цього процесу є завданням нагальним і актуальним. Розв'язання проблем формування здорового способу життя повинно стати підґрунтям сучасних наукових розробок та досліджень.

Слід зазначити, що проблема здоров'я носить глобальний характер і визначається як філософська, соціальна, економічна, біологічна, медична, психологічна і педагогічна категорії. А тому зростає інтерес учених до вивчення теоретико-методологічних засад саме соціально-психологічного здоров'я населення, яке виражається в оптимальній здатності індивіда вступати в соціальні зв'язки, високій мотивації до здоров'язбереження, глибокій усвідомленості суспільної значущості здоров'язберігаючого виховання.

Аналіз напрямків формування культури здорового способу життя як основи майбутнього студентської молоді постає як проблема невідкладна і практично значуща. Зарубіжні дослідження акцентують увагу на психологічній та психічній складових здоров'я (З.Фрейд, К. Юнг, Є. Еріксон, А. Адлер, Є. Фром, Р. Кеттела, Б. Скіннер, А. Маслоу, К. Роджерс та ін.). Серед вітчизняних теоретиків у цьому руслі працювали: О. Алексєєв (настрій і здоров'я); В. Ананьєв (психологія здоров'я), М. Боришевський (психологія самоактивності та суб'єктного розвитку особистості як саморегульованої соціально-психологічної системи); Л. Козак (структурно-інформаційна складова психічної компоненти здоров'я людини); М. Корольчук, В. Крайнюк, А. Косенко, Т. Кочергіна (психологічне забезпечення психічного і фізичного здоров'я); Ю. Тарнавський (мистецтво бути здоровим); Д. Федотов (збереження психічного здоров'я); О. Хухлаєва (особливості психічного здоров'я студентів); О. Чебикін (проблема емоційної стійкості).

Формування здорового способу життя досить ретельно висвітлюється в педагогічних, соціальних, психологічних та методичних наукових працях (М. Миколайський, Г. Юрах, М. Мицкан, Л. Сущенко, Д. Венедиктов, А. Чернух, Ю. Лисицин, С. Лапаєнко та ін.). У цих та інших наукових працях і знайшла своє відображення проблематика підготовки майбутніх учителів до формування здорового способу життя молодого покоління.

Однак, незважаючи на вагомий пласт наукової літератури, в останні роки педагоги до цієї теми практично не зверталися, а тому проблему формування культури зорового способу життя у вищих педагогічних навчальних закладах не можна вважати дослідженою. Існує низка неопрацьованих питань: по-перше, суть, зміст і структура поняття «культури здорового способу життя» як найважливішої складової базової культури; по-друге, потребує створення належних умов підготовки педагогів, здатних реалізувати державну ідею поліпшення здоров'я населення України; по-третє, питання значення педагогічних технологій профілактики захворювання молоді та студентів у

системі стратегічних завдань сучасної освіти та гуманітарної політики держави. Враховуючи актуальність та недостатність висвітлення цієї проблематики в педагогічній теорії і практиці, темою дослідження обрано **«Підготовка майбутніх вчителів до формування культури здорового способу життя.)»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема і зміст дисертаційного дослідження є складовою частиною комплексної науково-дослідної теми кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова з наукового напряму «Дослідження гуманітарних наук» (протокол № 5 від 25.12.2003 р.).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 3 від 03.11.2011 р.) і узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 25.11.2011 р.).

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних основ, розробленні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування культури здорового способу життя майбутніх учителів у процесі професійної підготовки у вищих педагогічних навчальних закладах.

Для досягнення поставленої мети дослідження визначено такі основні **завдання**:

1. Здійснити науково-педагогічний аналіз монографічної, періодичної літератури, дисертаційних фондів та електронних джерел інформації, окреслити основні напрями подальших досліджень проблеми та уточнити суть, зміст та структуру здоров`я та культури здорового способу життя майбутнього вчителя.

2. Виявити критерії і показники, схарактеризувати рівні сформованості культури здорового способу життя майбутніх учителів.

3. Визначити та перевірити педагогічні умови формування культури здорового способу життя майбутніх учителів.

4. Теоретично обґрунтувати і розробити модель формування культури здорового способу життя майбутніх учителів.

5. Розробити методичні рекомендації для науково-педагогічного складу щодо підготовки майбутніх учителів до формування культури здорового способу життя.

Об'єкт дослідження – процес підготовки майбутніх учителів до формування культури здорового способу життя.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування культури здорового способу життя майбутніх учителів.

Гіпотеза дослідження: рівень сформованості культури здорового способу життя підвищиться за умов:

- всебічного мотивування навчальної діяльності майбутніх учителів до формування культури здорового способу життя;

- структурування змісту підготовки майбутніх учителів щодо розуміння сутності та механізмів формування здорового способу життя;

- використання активних методів навчання, що забезпечує формування та розвиток навичок збереження та зміцнення здоров'я; активізація навчально-пізнавальної діяльності майбутніх учителів.

Методи дослідження. З метою перевірки гіпотези та розв'язання поставлених перед дослідженням завдань була розроблена програма його проведення, реалізація якої передбачала застосування комплексу методів, а саме: *теоретичних* - аналіз філософської, психологічної і педагогічної літератури, нормативних документів з проблеми дослідження; класифікація та систематизація теоретичних і експериментальних даних; теоретичне моделювання процесу формування культури здорового способу життя, що надало змогу систематизувати теоретичний матеріал з теми дослідження; *емпіричних* - методів збору інформації (анкетування, тестування, бесіда, педагогічне спостереження, вивчення продуктів діяльності майбутніх учителів), що сприяло вивченню стану та реалізації досліджуваної проблеми; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний) з метою перевірки ефективності гіпотези і результативності експериментальної роботи; *методів математичної статистики* – для обробки даних педагогічного експерименту, перевірки вірогідності отриманих результатів дослідження.

Експериментальна база та організація дослідження. Експериментально-дослідною базою були обрані Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова.

Дослідження здійснювалося впродовж 2007-2011 рр. та охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку.

Перший етап (2007-2008 рр.) - визначення вихідних позицій дослідження: мети та завдань, об'єкта, предмета, гіпотези, методології дослідження; аспектне вивчення та аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури; дослідження стану розробки проблеми формування культури здорового способу у практиці підготовки майбутнього вчителя; визначення, обґрунтування та розробка методик констатувального і формувального експериментів.

Другий етап (2008-2010 рр.) спрямований на підготовку і проведення констатувального і формувального експериментів з метою вивчення стану сформованості культури здорового способу життя майбутніх учителів.

Третій етап (2010-2011рр.) – аналіз, узагальнення та систематизація отриманих емпіричних даних, формулювання висновків. Оформлення розділів дисертаційного дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше:*

- *визначено* й обґрунтовано педагогічні умови формування культури здорового способу життя (всебічне мотивування навчальної діяльності майбутніх учителів до формування культури здорового способу життя; структурування змісту підготовки майбутніх учителів щодо розуміння сутності та механізмів формування здорового способу життя; використання активних методів навчання, що забезпечує формування та розвиток навичок збереження та зміцнення здоров'я; форми активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх учителів);

- *розроблено* модель цього процесу, складовими компонентами якої є цілеутворюючий (мета, принципи, підходи підготовки майбутніх учителів), змістово-технологічний (зміст підготовки та її складові), організаційно-педагогічний (педагогічні умови формування культури здорового способу життя), результативний (критерії, показники, рівні) сформованості, рівень сформованості культури здорового способу життя);

- *виявлено* критерії, визначено їх показники та охарактеризовано рівні сформованості культури здорового способу життя майбутніх учителів (ціннісно-мотиваційний, когнітивний та діяльнісний;

- *уточнено* суть, зміст та структуру здоров'я та культури здорового способу життя майбутніх учителів;

- *подальшого розвитку набули* методи активного навчання і виховання майбутніх учителів під час роботи в малих групах із застосуванням ділових ігор.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що автором проаналізовано і виявлено педагогічні умови формування культури здорового способу життя майбутніх учителів. Результати проведеного дисертаційного дослідження можуть бути використані у подальшій теоретичній розробці проблем формування морально-фізичних та світоглядних характеристик сучасної молоді, що опираються на культуру їхнього способу життя, а зокрема, культуру здоров'язбереження й здоров'яформування. Розкриття в дисертації специфіки педагогічного аспекту здорового способу життя, дозволяє проводити комплексні теоретичні дослідження в галузі гуманітарного знання, а також у сфері практичної діяльності – педагогічній, психологічній, філософсько-освітній, виховній, культуротворчій тощо. Висунуті та обґрунтовані ідеї можуть лягти в основу науково-теоретичного пізнання, а також продовжені у спецкурсах психолого-педагогічних дисциплін.

На всіх етапах наукового пошуку дисертант особисто брав участь в організації та проведенні експериментальної роботи, впровадженні розроблених навчальних курсів під час здійснення власної викладацької діяльності.

Впровадження результатів дослідження здійснено в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова (довідка № 08-436 від 09.09.2011 р.), Прикарпатському національному університеті імені В.Стефаника (довідка № 207 від 04.10.2011 р.), Педагогічного коледжу Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича (№183-д від 14.09.2011 року).

Апробація результатів дослідження дисертації здійснювалася шляхом оприлюднення їх на: *міжнародних* науково-практичних конференціях: III Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології» (Тернопіль, 2009), II Міжнародній науково-практичній конференції «сучасне довкілля: реалії та перспективи» (Київ, 2009), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології» (Рівне, 2010), V Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології» (Переяслав-Хмельницький, 2011); *всеукраїнських* науково-практичних конференціях: науково-практичному семінарі «Інноваційні стратегії розвитку освіти: філософсько-педагогічний дискурс» (Київ, 2009), науково-практичній конференції «Університетська освіта в Україні і світі: стан, проблеми та шляхи розвитку» (Київ-Луцьк, 2009),

Матеріали дослідження обговорювалися й одержали позитивну оцінку на засіданнях кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження відображено в 9 одноосібних публікаціях автора, з них 4 статті опубліковано у наукових фахових виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (225 найменувань, з них 9 зарубіжних авторів та 11 web-сайтів), додатків. Загальний обсяг роботи становить 214 сторінок. Основний текст дисертації викладено на 162 сторінках; робота містить 5 рисунків та 8 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обгрунтовано актуальність і доцільність обраної теми дослідження, показано зв'язок роботи з науковими програмами і планами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, наукову новизну, практичне значення, подано дані щодо апробації та впровадження отриманих результатів.

У першому розділі «**Теоретичні засади проблеми підготовки майбутніх вчителів до формування культури здорового способу життя»** подано результати дослідження стану підготовки вчителя у ВНЗ, які вказують на те, що підготовка цих фахівців потребує радикальних змін, розкрито особливості і

педагогічну сутність поняття здоров'я та культури здорового способу життя.

Безумовно, проблемами здоров'я та здорового способу життя людина переймалася за всіх часів власного існування, отже, певним інтересом є стан розробки проблем здоров'я та здорового способу життя студентської молоді у зарубіжній та вітчизняній науковій соціологічній, педагогічній та медико-валеологічній літературі.

Проблема формування здорового способу життя досить ретельно висвітлюється в багатьох соціально-філософських, педагогічних, соціологічних, медичних працях. Особливої актуалізації ця проблематика набула у другій половині XX ст. як у світі в цілому, так й в Україні. Слід підкреслити, що цим питанням приділяють увагу різні науки – медицина, гігієна, охорона здоров'я, екологія, педагогіка, психологія, соціологія, фізична культура і нова наука - валеологія. Формуванню здорового способу життя в учнівської молоді, формуванню ціннісних орієнтацій підлітків на здоровий спосіб життя, організації здорового способу життя школярів, медико-біологічним та психолого-педагогічним основам здорового способу життя, принципам формування здорового способу життя молоді присвячені наукові праці та посібники. Пошук ефективних шляхів формування здорового способу життя – проблема міждисциплінарна, тому історіографія з даної проблеми є широкою: філософи Е. Бабаян, Е. Бахтель; психологи В. Бітенський, М. Бурно, А. Личко; соціологи А. Габіані, Я. Гданський, С. Дідковський; медики Г. Апанасенко, Т. Бойченко та ін. Загальні теоретичні питання здорового способу життя розглянуто в роботах А. Апанасенка, С. Бондаревського, О. Дубогай та ін.; змістовий бік проблеми виховання навичок здорового способу життя докладно розкривається В. Артемоновим, В. Моченовим, Р. Баєвським та ін.

Значущість визначення стратегічних завдань в аспекті своєчасного осмислення проблеми зміцнення і збереження здоров'я молоді для майбутньої життєдіяльності в умовах освітніх установ розкрита в роботах А. Відюка, М. Віленського, В. Войтенко, Е. Казіна, та ін. Проблемі формування здорового способу життя студентів і школярів присвячені роботи Н. Абоськалової, О. Васильєвої, Е. Волбушко, Н. Добровольської, А. Лотоненко та ін.. Питання становлення теорії і практики здоров'язбереження студентів вузу представлені в працях Д. Давиденко, В. Калініна, А. Косолапова, С. Лемаєва, А. Ломова, Т. Трефілової, А. Туренкова та ін.

Українське суспільство починає поступово приходити до розуміння того, що освіта стає джерелом добробуту як для держави і окремого підприємства, так і для окремої особи. Але, на жаль, те ж суспільство абсолютно не ставить основним завданням те головне, від чого залежить і професійна компетентність, і якість життя – якість здоров'я.

Формування прагнення до збереження і зміцнення свого здоров'я, стимулювання тривкої мотивації на здоровий спосіб життя, формування

почуття відповідальності за своє здоров'я, ціннісне відношення до життя повинні базуватися на сучасному світогляді, найновітніших досягненнях науки та цілісному уявленні про людину, яка живе за законами холізму, ієрархічності, системності і гармонійності, тобто за законами духовного розвитку.

Отже – головна мета для країни – підготовка висококваліфікованих фахівців для виробництва й управління соціальними системами. Очевидно, що країна, яка зацікавлена у власному майбутньому розвитку, повинна піклуватися про молодь. Здоров'я молоді та студентів виступає таким чином, як фундамент підготовки та виховання нової генерації громадян, зокрема економічної, політичної та духовної еліти.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури дійшли висновку, що „культура здорового способу життя" це наявність у кожного фахівця певних якостей і стратегій поведінки, які характеризують наявність здоров'язберігаючої компетентності яка містить у собі передачу знань, умінь та навичок, які сприяють уявленню про здоров'язбереження, що забезпечить майбутнім учителям збереження і поліпшення свого власного здоров'я так і здоров'я оточуючих.

Результати аналізу наукових досліджень дозволяють нам дійти висновку щодо педагогічних умов підготовки майбутніх учителів до формування культури здорового способу життя це: всебічне мотивування навчальної діяльності майбутніх учителів до формування культури здорового способу життя; структурування змісту підготовки майбутніх учителів щодо розуміння сутності та механізмів формування здорового способу життя; використання активних методів навчання, що забезпечує формування та розвиток навичок збереження та зміцнення здоров'я; активізація навчально-пізнавальної діяльності майбутніх учителів.

Критерії сформованості культури здорового способу життя майбутніх учителів складається з ціннісно-мотиваційного, когнітивного, діяльнісного компонентів, які пов'язані між собою цілями, завданнями та принципами підготовки.

Ціннісно-мотиваційний компонент забезпечує професійно-педагогічну спрямованість особистості й утворює основу для забезпечення сформованості культури здорового способу життя у навчально-виховному процесі; є запорукою особистісної активності педагога до організації навчально-виховного процесу, професійного пошуку, творчого підходу. Цей компонент проявляється у позитивному ставленні, інтереси майбутнього вчителя до педагогічної професії та є рушійною силою професійного самовдосконалення. До змісту ціннісно-мотиваційного компонента віднесено: знання про норми і цінності різних аспектів здорового способу життя, засоби їх дотримання; мотивація на реалізацію всіх аспектів здорового способу життя.

Когнітивний компонент відображає систему психолого-педагогічних і

фахових знань, які необхідні майбутньому вчителю для формування культури здорового способу життя. Цей компонент визначає обсяг і мобільність знань, розуміння міжпредметних зв'язків. Він містить знання про: педагогічні концепції й закономірності розвитку педагогічних явищ; сучасні підходи до формування культури здорового способу життя; умови позитивного і негативного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на життєдіяльність і здоров'я людини; Результатами сформованості культури здорового способу життя є обсяг, повнота, глибина, системність професійно-педагогічних знань для формування культури здорового способу життя.

Діяльнісний компонент відображає практичну реалізацію забезпечення формування культури здорового способу життя у навчально-виховному процесі. Він поєднує у собі вміння застосовувати набуті знання на практиці; володіння психолого-педагогічними та специфічними прийомами і засобами педагогічного впливу; константність коригувальної діяльності з виправлення виявлених недоліків. Цей компонент передбачає оволодіння здоров'язберігаючою компетенцією, зокрема: ергономічними; забезпечення власної і колективної безпеки у звичайних та екстремальних умовах; забезпечення психологічного комфорту навчально-виховного процесу; створення засобів наочності, навчальних приладів і обладнання; застосування засобів індивідуального та колективного захисту; виявлення негативних чинників оточуючого середовища; сформованість сукупності вмінь здійснювати відповідну діяльність щодо формування культури здорового способу життя;

У другому розділі **«Експериментальне дослідження формування культури здорового способу життя майбутніх учителів»** описано організацію, діагностування, проведення та аналіз результатів експериментального дослідження, які здійснювались на основі розробленої нами структурної моделі формування культури здорового способу життя майбутніх учителів. Вказана модель містить чотири компоненти: цілеутворюючий, змістово-технологічний, організаційно-педагогічний, результативний (рис. 1).

Завдяки мотиваційному, когнітивному та діяльнісному критеріям рівнів сформованості культури здорового способу життя майбутніх учителів та їх показникам нами вирізнено рівні сформованості культури здорового способу життя – високий, середній та низький.

Високий рівень – майбутній учитель має ґрунтовні знання про норми і цінності різних аспектів здорового способу життя, виявляє емоційно-позитивне ставлення до них, мотивований на їх реалізацію; добре володіє практичними вміннями і навичками дотримання норм і цінностей здорового способу життя, активно використовує їх з метою самовдосконалення.

Фахівці, які відповідають *середньому рівню* сформованості культури ЗСЖ,

мають ґрунтовні знання про норми і цінності різних аспектів здорового способу життя, виявляє емоційно-позитивне ставлення до них, але мотивований на реалізацію лише тих, які становлять для нього особистісну цінність; володіє практичними вміннями і навичками дотримання норм і цінностей здорового способу життя, однак активно використовує тільки ті з них, які вважає необхідними для себе.

Для *низького рівня* характерні фрагментарні знання про норми і цінності різних аспектів здорового способу життя, виявляє байдуже ставлення до них, не мотивований на їх реалізацію; володіє окремими практичними вміннями і навичками дотримання норм і цінностей здорового способу життя, часто порушує їх.

Опитування викладачів педагогічних вузів щодо формування культури здорового способу життя засвідчило актуальність та необхідність дослідження проблеми її формування. Переважна більшість викладачів (78 %) розуміє наявність у студентів певного інтересу до формування культури у процесі професійної підготовки, що вимагає для проведення занять пошуку додаткового навчального матеріалу. Про те, що культура ЗСЖ є складником фахової компетентності майбутніх учителів, свідчить той факт, що 89% викладачів (21% постійно і 68 % частково) включають питання чи завдання здоров'язбережувального характеру у підсумкові тести оцінювання успішності студентів.

Оцінка наявних у навчальному фонді інформаційних джерел з точки зору можливості їх застосування з метою формування культури здорового способу життя засвідчила їх недостатню кількість.

На констатувальному етапі експериментального дослідження з'ясовано сутність розуміння майбутніми вчителями культури ЗСЖ; проведено вимірювання рівнів сформованості культури здорового способу життя майбутніх учителів до проведення формувального етапу експерименту. За результатами констатувального етапу експерименту встановлено, що високий рівень сформованості культури ЗСЖ мають 7,8% майбутніх учителів експериментальних груп (ЕГ) та 6,9% майбутніх учителів контрольних груп (КГ), середній рівень сформованості мають 53,8% майбутніх учителів ЕГ та 48,5% КГ; низький наявний у 38,4% майбутніх учителів ЕГ та 43,6% КГ (табл. 1).

Рис. 1. Структурна модель формування культури здорового способу життя майбутніх учителів

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості культури ЗСЖ експериментальних і контрольних груп (у %)

Рівні	ЕГ				КГ			
	До експ.		Після експ.		До експ.		Після експ.	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Високий	8	7,8	26	25	7	6,9	10	9,9
Середній	56	53,8	63	60,6	49	48,5	54	53,5
Низький	40	38,4	15	14,4	44	43,6	37	36,6
Всього	104	100	104	100	101	100	101	100

За результатами самооцінки студентів бажаного рівня сформованості та сформованості культури ЗСЖ у них за їх уявленням, які вираховувались методом рангової кореляції Спірмена, емпіричний коефіцієнт рангової кореляції r_s обох груп – (0,188 ЕГ), (0,242 КГ) та критичного (0,482) при рівні статистичної значимості 0,05 показники емпіричних коефіцієнтів рангової кореляції менші r_s критичного, тобто рівень сформованості якостей та культури ЗСЖ за результатами самооцінки слабко виражений і мало відрізняється від нульового рівня в обох групах. Це свідчить також про недостатню сформованість мотиваційно-ціннісного компонента рівня сформованості культури здорового способу життя.

У результаті аналізу наукової літератури та узагальнення результатів експериментальних досліджень, розроблено змістовий аспект та етапи здійснення формувального експерименту з метою сформованості у майбутніх учителів культури здорового способу життя.

У розділі здійснено експериментальну перевірку моделі формування культури здорового способу життя майбутніх учителів. В експериментальному навчальному процесі з формування КЗСЖ задіяні комплекс методів – системний, комунікативний, рефлексивний, опитування, спостереження, самооцінки, контент-аналізу, рангової кореляції Спірмена, Стьюдента, з'ясування, інтерпретації, діалогу, рольових ігор, дискусії, бесіди, інтерв'ю, що свідчить про наявність певної методики. Для досягнення позитивних результатів у формуванні культури здорового способу життя майбутніх учителів були оптимально підібрані методи та засоби навчання. У межах нашого наукового дослідження у навчальному процесі використовувались, окрім традиційних, технічних, також сучасні засоби навчання.

Дослідження підтвердило, що під час перегляду відеосюжетів, які пропонувались студентам на практичних заняттях, слугували необхідною основою та зразком для проведення наступного етапу формувального

експерименту – ділових ігор. Під час їх проведення посилювалось розуміння та необхідність формування у майбутніх учителів культури здорового способу життя.

Аналіз результатів експериментального дослідження підтвердив ефективність пропонованої моделі. Після проведення експерименту значно зросла вмотивованість та уявлення студентів про культуру здорового способу життя. Рівень сформованості культури здорового способу життя та володіння ним (підрахунки проводились за методом рангової кореляції Спірмена) в ЕГ зріс більше, ніж у КГ (ЕГ - $r_{s\ емп}(0{,}789) > r_{s\ кр}$ (0,482) та КГ – $r_{s\ емп}(0{,}304) < r_{s\ кр}$ (0,482)).

У результаті проведення формувального етапу експерименту значно підвищились сформованості культури здорового способу життя ЕРГ (25%) порівняно з КГ (9,9%), що підтвердилось також розрахунками за критерієм Стьюдента – $e_{эм}(2{,}64) > K_{ртт}(2{,}05)$, що свідчить про статистичну достовірність порівнюваних середніх результатів ЕРГ до і після експерименту. У свою чергу, отриманий *t*-критерій Стьюдента свідчить про те, що в ЕРГ після застосування методики формування культури здорового способу життя дійсно відбулися позитивні зміни. А це свідчить про ефективність даної методики.

Дослідження засвідчило, що після проведення наукового експерименту очевидна динаміка рівнів культури ЗСЖ у відсотковому відношенні (зростання в обох групах). Низький рівень зменшився в КГ на 7%, в ЕРГ – на 24%; середній рівень зріс в обох групах – в КГ на 5%, в ЕРГ – на 6,8 %. Найбільша різниця у досягненнях майбутніх вчителів у межах експерименту засвідчила показник вищого рівня – у КГ він зріс на 3%, а в ЕРГ – на 17,2% (табл. 1).

Отже, отримані результати щодо рівня сформованості культури ЗСЖ у ЕГ якісно перевищили дані як учасників констатувального етапу експерименту, так і аналогічні показники КГ. Проведений аналіз коефіцієнта рангової кореляції підтвердив вірогідність одержаних даних. Таким чином, експериментальна робота мала позитивні результати і в цілому підтвердила припущення, що реалізація теоретичних положень, обґрунтованих у першому розділі, призведе до оптимізації процесу формування культури здорового способу життя майбутніх учителів.

ВИСНОВКИ

У дисертації доведено актуальність цілеспрямованої підготовки майбутніх учителів до формування культури здорового способу життя, вона обумовлена низкою умов, способом життя та станом їхнього здоров'я. Саме тому серед актуальних проблем теорії і практики професійної педагогіки чільне місце займає визначення умов та факторів, які впливають на формування у майбутніх учителів ціннісного ставлення до забезпечення досліджуваної проблеми. У

дисертації здійснено науково-теоретичне узагальнення наукової проблеми, представленої у вигляді теоретичного обґрунтування та експериментальної перевірки педагогічних умов формування у майбутніх учителів культури здорового способу життя.

1. Встановлено, що проблема формування культури здорового способу життя одержала досить ґрунтовне висвітлення у психолого-педагогічній літературі. Дослідники звертаються до визначення і теоретичного обґрунтування структури особистісної культури здорового способу життя, виявлення механізмів керівництва валеологічною освітою студентської молоді, розробки педагогічних умов та алгоритмів, спроможних підвищити її ефективність. Однак така проблема, як формування культури здорового способу життя майбутніх учителів, не стала до сьогодні предметом спеціальних досліджень, що зумовлює необхідність її вивчення як у теоретичному, так і в прикладному аспектах.

На основі узагальнення наукових джерел уточнено сутність поняття „культура здорового способу життя" як наявність у кожного фахівця певних якостей і стратегій поведінки, які характеризують наявність здоров'язберігаючої компетентності яка містить у собі передачу знань, умінь та навичок, які сприяють уявленню про здоров'язбереження, що забезпечить майбутнім учителям збереження і поліпшення свого власного здоров'я так і здоров'я оточуючих.

2. Основними критеріями оцінки рівня сформованості культури здорового способу життя майбутніх учителів є: ціннісно-мотиваційний, когнітивний та діяльнісний. Показниками ціннісно-мотиваційного критерію є: знання про норми і цінності різних аспектів здорового способу життя, засоби їх дотримання; мотивація на реалізацію всіх аспектів здорового способу життя. Когнітивний критерій розкривають такі показники як: обсяг, повнота, глибина, системність професійно-педагогічних знань для формування культури здорового способу життя. Діяльнісний критерій представлений такими показниками: сформованість сукупності вмінь здійснювати відповідну діяльність щодо формування культури здорового способу життя. Для визначення стану сформованості культури здорового способу життя майбутніх учителів з урахуванням обраних критеріїв було обрано шкалу, яка передбачає низький, середній і високий рівні.

3. Ефективне формування культури здорового способу життя майбутніх учителів можливе при впровадженні у навчально-виховний процес розробленої моделі. Основними її компонентами є: цілеутворюючий (мета і завдання підготовки майбутніх учителів), змістово-технологічний (зміст підготовки та її складові), організаційно-педагогічний (педагогічні умови формування культури здорового способу життя), результативний (моніторинг (критерії, показники, рівні) сформованості, рівень сформованості культури здорового способу

життя). Розроблена модель дозволяє наочно представляти, аналізувати, знаходити слабкі ланки й вносити корективи у процес формування культури майбутніх учителів.

4. Теоретично обґрунтовано й експериментально підтверджено, що ефективність процесу підготовки майбутніх учителів до забезпечення здорового способу життя досягається завдяки реалізації сукупності педагогічних умов: всебічного мотивування навчальної діяльності майбутніх учителів до формування культури здорового способу життя; структурування змісту підготовки майбутніх учителів щодо розуміння сутності та механізмів формування здорового способу життя; використання активних методів навчання, що забезпечує формування та розвиток навичок збереження та зміцнення здоров'я; форм активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх учителів.

У результаті проведення експериментального дослідження було підтверджено гіпотезу дослідження. Кількісні та якісні зміни, які відбулися у процесі формування культури здорового життя майбутніх учителів експериментальної групи за обраними для оцінки цього утворення критеріями та показниками, показали позитивну динаміку. Низький рівень зменшився в КГ на 7%, в ЕГ – на 24%; середній рівень зріс в обох групах – в КГ на 5%, в ЕГ – на 6,8 %. Найбільша різниця у досягненнях майбутніх учителів у межах експерименту засвідчила показник вищого рівня – у КГ він зріс на 3%, а в ЕГ – на 17,2% .

5. Розроблені методичні рекомендації для науково-педагогічного складу щодо підготовки майбутніх учителів до формування культури здорового способу життя передбачають упровадження у навчальний процес проблемних, пошукових, особистісно-орієнтованих, активних форм і методів навчання, які сприяють формуванню у майбутніх учителів культури здорового способу, використання у навчальному процесі проблемних лекцій, психологічних тренінгів, дискусій та прес конференцій.

Дисертаційне дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми підготовки майбутніх фахівців до формування культури здорового способу життя. Подальшого вивчення потребують питання, пов'язані з формуванням у майбутніх вчителів професійних компетентностей щодо формування культури здорового способу життя; удосконалення діагностичних методик, спрямованих на виявлення рівнів сформованості культури здорового способу життя.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Марків О.Т. Діагностика якості сучасного стану соціально-психологічного здоров'я студентської молоді/ О.Т. Марків // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. – К.: Вид-во «Педагогічна преса», 2010. – № 1. – С. 90-96.

2. Марків О.Т. Комп'ютероманія та її вплив на здоров'я студентської молоді/ О.Т. Марків // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. – К.: Вид-во «Педагогічна преса». 2010. – № 2. – С. 85-88.

3. Марків О.Т. Ціннісні орієнтири формування здоров'язберігаючої компетенції студентської молоді / О.Т. Марків // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. – К.: Вид-во «Педагогічна преса», 2011. – № 3 Т.5 (30). – С.328-334.

4. Марків О.Т. Еволюція досліджень соціально-психологічного здоров'я молоді у педагогічній науці / О.Т. Марків // Вісник Інституту розвитку дитини: зб. наук. пр. – Вип. 15. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – С. 103–107. – (Серія : Філософія, педагогіка, психологія).

5. Марків О.Т. Здоров'я людини як фундаментальна цінність культури / О.Т. Марків // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць]. – К.: ВІР УАН, 2009. – Випуск 27. – С. 176-182.

6. Марків О.Т. Якісні та кількісні характеристики соціального здоров'я молоді / О.Т. Марків // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць]. – К.: ВІР УАН, 2010. – Випуск 31. – С. 242-25.

7. Марків О.Т. Здоров'я людини як соціальна проблема / О.Т. Марків // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В.П. Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – Випуск 88. – С. 71-81.

8. Марків О.Т. Самооцінка студентською молоддю якісного стану свого соціально-психологічного здоров'я / О.Т. Марків // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В.П. Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – Випуск 93. – С. 201-208.

9. Марків О.Т. Поняття та структура соціально-психологічного здоров'я людини/ О.Т. Марків // Мультиверсум. Філософський альманах : [зб. наук. пр.] / [гол. ред. В.В. Лях]. – К., 2009. – Випуск 86. – С. 230-241.

АНОТАЦІЇ

Марків О.Т. Підготовка майбутніх вчителів до формування культури здорового способу життя. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2012.

Дисертація присвячена проблемі формування культури здорового способу життя. З'ясовано стан розробленості проблеми в педагогічній теорії та практиці. Визначено, теоретично обґрунтовано та експериментально підтверджено педагогічні умови формування культури здорового способу життя.

Доведено, що процес формування культури здорового способу життя буде ефективним, якщо у процесі підготовки забезпечити реалізацію сукупності

педагогічних умов. А саме всебічного мотивування навчальної діяльності майбутніх вчителів до формування культури здорового способу життя; структурування змісту підготовки майбутніх учителів щодо розуміння сутності та механізмів формування здорового способу життя; використання активних методів навчання, що забезпечує формування та розвиток навичок збереження та зміцнення здоров'я; активізація навчально-пізнавальної діяльності майбутніх учителів.

Ключові слова: підготовка майбутнього вчителя, здоров'я, культура здорового способу життя, педагогічні умови формування культури здорового способу життя, модель формування культури здорового способу життя.

Маркив А.Т. Подготовка будующего учителя к формировнию культуры здорового образа жизни. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального обучения. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2012.

В диссертации проанализировано состояние проблемы подготовки будущего учителя к формированию культуры здорового образа жизни. Проанализирована психолого-педагогическая и методическая литература с целью определения сущности понятий здоровье и культура здорового образа жизни будущих учителей. Определены основные педагогические условия, которые обеспечивают формирование культуры здорового образа жизни, следующие: всеобщее мотивирования учебной деятельности будущих учителей к формированию культуры здорового образа жизни, структурирование содержания подготовки будущих учителей в отношении понимания сущности и механизмов формированию культуры здорового образа жизни; использование активных методов обучения, что обеспечивает формирование и развитие сохранения и укрепления здоровья, активизация учебной деятельности будущих педагогов.

Эффективное формирование культуры здорового образа жизни будущих учителей возможно при внедрении в учебно-воспитательный процесс разработанной модели. Основными ее компонентами являются: целеобразующий (цели и задачи подготовки будущих преподавателей); содержательно-технологический (содержание обучения и его составляющие); организационно-педагогический (педагогические условия формированию культуры здорового образа жизни, результативный. Основные критериями оценки уровня формирования культуры здорового образа жизни будущих преподавателей являются: ценносно-мотивационный, когнитивный и деятельный.

Показатели ценносно-мотивационного критерия являются: знание норм и ценностей различных аспектов здорового образа жизни, их соблюдение; мотивация для реализации всех аспектов здорового образа жизни; когнитивный критерий характеризуют показатели: объем, полнота, глубина, система профессионально-педагогических знаний для формирования здорового образа жизни; деятельный критерий характеризуют показатели: сформированность умений и навыков навыков для проведения соответствующих мероприятий для формирования здорового образа жизни.

В результате исследования разработана методика для подготовки научно-педагогических кадров, касающиеся подготовки будущих учителей для формирования здорового образа жизни. Методика предполагает внедрения в учебно-воспитательный процесс активных форм и методов обучения, использование в учебном процессе проблемных лекций, тренингов, диескусий и пресс конференций.

Ключевые слова: подготовка будующего учителя, здоровье, культура здорового способа жизни, педагогические условия формирования культуры здорового способа жизни, модель формирования культура здорового способа жизни

Markiv O.T. Preparation of future teachers to forming of culture of healthy way of life. - Manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of pedagogical sciences from speciality 13.00.04 -theory and methodology of professional education. - National Pedagogical Dragomanova University. - Kyiv, 2012.

Dissertation is devoted the problem of forming of culture of healthy way of life. Consisting of developed of problem is found out of pedagogical theory and practice. Certainly, the pedagogical terms of forming of culture of healthy way of life are grounded and experimentally confirmed in theory.

It is well-proven that a process of forming of culture of healthy way of life will be effective, if in the process of preparation to provide realization of aggregate of pedagogical terms. Namely comprehensive reason of educational activity of future teachers to forming of culture of healthy way of life; structure of maintenance of preparation of future teachers is in relation to understanding of essence and mechanisms of forming of healthy way of life; use of active methods of studies which provides forming and development of skills of maintenance and strengthening of health; activation of educational-cognitive activity of future teachers.

Keywords: preparation of future teacher, health, culture of healthy way of life, pedagogical terms of forming of culture of healthy way of life, model of forming of culture of healthy way of life.

Підписано до друку 07.03.2012 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Наклад 100 прим. Зам. № 163
Віддруковано з оригіналів

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26

Тема Вашого дослідження звучить як «Корекція майбутнього читання у формуванні здорового способу життя», але не ясно в якій сфері Вашого дослідження я не зрозумів, уточніть, що Ви ~~маєте на~~ увазі розуміючи під цим.

НБ НПУ

100152639

Конспект Ткаченко

Комплексний аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства

Основні засоби

Фінансові результати

Активний спосіб життя

Валовий внесок до фінансового результату у звітних цінах характеризує